

מראי מקומות- קידושין ה'

הנוסח שכתוב בשטר, משא"כ בכסף, דעצם הקנין חדא הוא, אלא דבקידושין הוא אומר בלשון סניגור, ובגירושין לשון קטיגור, וכיון דהוא קנין חד, ודאי י"ל דאין סניגור נעשה קטיגור. וכ' דלפי מה שביאר דכסף קידושין הוא כסף שיווי (ע"פ דברי הסמ"ע [ק"צ, א'] שהבאנו לעיל בדף ב'), א"כ י"ל דשפיר יש לחלק בין כסף קידושין ובין כסף גירושין, דודאי רק בקידושין שייך כסף שיווי, אבל בגירושין, דמהני אף בע"כ, אין שייך כסף שיווי. ולכן שפיר הק' האי כספא לחוד וכו', דהיינו דבקידושין הכסף הוא כסף שיווי, וגבי גירושין ודאי הוא כסף קנין ולא שיווי, וע"ז תי' הגמ' דעכ"פ טבעא מיהא חד הוא. וע' בקובץ שעורים (כ"ג) דביאר בפשיטות דאין שייך כסף שיווי בגירושין, משום דהבעל נותן הכסף (וכמ"כ תוס'), ולכן ודאי אין שייך כאן כסף שיווי [ובאמת צ"ע למה אין האבנ"מ כ' כן, שהרי לכאור' הוא סברא פשוט טפי מהא דמהני בע"כ].

(ד) **על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אי"ז כריתות- הק' תוס',** הא לאחר מיתת אביה אי"ז עוד בית אביה, וא"כ אינה אגידא בי' לעולם, שהרי לאחר מיתת אביה שוב אין שום תנאי בהגט, וא"כ מ"ש מכל תנאי דחשיב כריתות. ותי' דלעולם נחשב בית אביה, דבית אביה ג"כ נקרא כל יוצא חלציו, ונמצא דהתנאי הוא לעולם. וע' בחי' הגר"ח (סטנסילס גיטין כא,; בשם הגרי"ז) שהביא מש"כ הרמב"ם (גירושין ח', י"ב) דהאומר ע"מ שלא תנשאי לפלוני אינו גט, דדומה לע"מ שלא תשתי יין לעולם, והק' עליו הר"ן בגיטין (מג: בדפיו) הא לכאור' דומה טפי לע"מ שלא תשתי יין בחיי פלוני, וזה מהני כדאי' בהמגרש, שהרי יש לה כריתות כשפלוגי מת, וא"כ לכאור' ה"ה ע"מ שלא תנשאי לו, ומ"ש. וביאר הגרי"ז דצ"ל בדעת הרמב"ם דכיון דלעולם לא תהי' יכולה להנשא לפלוני, אי"ז כריתות, דהא לעולם לא יהי' לו היתר. וזהו דלא כתוס' כאן, דמתוס' מבואר דאם הי' לא נקרא עוד בית אביה, אז יהי' הגט חל, אף דלעולם לא תהי' לה היתר ללכת לבית אביה, אבל כיון דלא יהי' עוד

(א) **מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני- ע' בחי' הגר"ח על הרמב"ם (מ"ש ח', ז') דכ' להוכיח מכאן דמה דכסף עושה חילול הקדש ומ"ש, הכסף ג"כ עושה קנין עליהם, משום דאין שייך להביא הא דכסף עושה חילול להיות פירכא על הלימוד לשטר לענין קניינים, אם לא אמרי' דמה דעושה חילול הוא ג"כ דין בהל' קניינים.**

(ב) **תאמר שטר, שאין פודין בו הקדש ומעשר שני- פרש"י,** אם כ' לגזבר שטר על מעות פדיון הקדש, אין הקדישו פדוי. והק' הרשב"א, הא בכה"ג אף בקידושין אינה מקודשת, דהא מנה אין כאן ושטר אין כאן, שהרי אינה מקודשת בהשטר אלא בהמנה, והרי המנה איננו כאן. ולכן פי' הרשב"א דכוונת הגמ' לומר מה לשטר שכן אין פודין בו הקדשות אם כ' בשטר "הקדש זה פדוי", משא"כ בקידושין שכ' לה הר"א מקודשת לי בשטר, דאז הוי מקודשת. וע' בקובץ **שעורים (ד')** שהעיר עוד על פרש"י, דהא אי"ז קנין שטר אלא קנין כסף. והעיר גם על פי' הרשב"א, איך כ' הפודה הקדש זה פדוי, הרי לעולם המקנה צריך לכתוב השטר, וכאן הפודה הוא הקונה ולא המקנה. וגם ק' לומר דהגזבר כ' השטר, דהא אין לו רשות ליתן מתנות מהקדש. וביאר דצ"ל דמיירי שפסק דמים על הפדיון, אלא שחלות הפדיון הוא ע"י שטר, כמו כל שטרי קנין במכירה [ולכאור' כוונתו דלמעשה הגזבר צריך לכתוב השטר, וכן הביא בשעורי ר' שמואל (ס"ד) מהקצות (ק"צ, ר'), אבל הביא מהמקנה דס"ל דבאמת הפודה כ' השטר, וצ"ע]. עוד פי' אי' במהרש"ל, דהיינו דאם יש לו שטר חוב על חבירו, אינו יכול לפדות בו הקדש ומעשר שני. וע' בקצות (ק"צ, א') דכ' דאין לומר דמיירי בשטר של אחרים, דהא כאן באנו ללמוד דין קידושין בשטר חוב שלו. וע"ע בקצות שם שהק' על הרשב"א דאיך מיירי בשטר קנין על הפירות, הרי אין שטר יכול לקנות מטלטלין.

(ג) **הכא האי כספא לחוד והאי כספא לחוד- הק' האבני מלואים (כ"ט, ב', ד"ה ובזה נראה),** מהו ס"ד של המקשן, הרי ודאי כסף חלוק היטב משטר, דהא גבי שטר עצם הקנין הוא

גמר קניינו שהוא קונה אותה ע"י מה שמכניסה לרשותו. ואם הוא רק יחוד בעלמא, א"כ י"ל דחופה אינו מעשה קנין כלל, אלא רק מצב של אישות. ולפי הרמב"ם, י"ל דבאמת יש ב' הענינים בחופה, גם קנין וגם מצב של אישות. ועפ"ז ביאר הא דכ' רש"י לעיל (ג:), וכ"כ התור"י הזקן כאן, דחופה היינו מסירת האב לחופה, ולא כ' מה גדולה נכנסת לחופה בעצמה. שהרי הי' ק', דאם הגדר של חופה הוא רק אישות, א"כ איך שייך ללמוד מזה שיועיל חופה גם לקידושין, שהוא בגדר קנין. ולכן פ"י דמירי שהאב מוסרה לחופה, אז מצטרף המסירה של האב לעשותו למעשה קנין, ולא רק אישות. והוסיף דלדידהו, לא יהי יכול לקנות חופה בקידושין (לר' הונא) אלא בכה"ג, דהיינו רק ע"י מסירת האב, אבל אף לר' הונא לא תהי גדולה יכולה להיות מקודשת ע"י חופה נולא ביאר כל הצורך, למה הי' נחשב לקנין היכא דא"צ שום קנין, דהיינו בנישואין, וצ"ע בזה.

והאי קנין כספו הוא- בגדר הא דקנין כספו הוא, והמקורות לזה, נדבר בס"ד לקמן דף י'.

אמר רבא שתי תשובות בדבר... ועוד, כלום חופה גומרת וכו', א"ל אביי וכו', ר' הונא נמי ה"ק, ומה כסף שאינו וכו'- ע' באבי עזרי (אישות ג', י"ג) שכ' בביאור השו"ט בין אביי ורבא, ע"פ מה שחקר בגדר חופה (על דרך מה שהבאנו לעיל מהגר"ח שמואלביץ). דרבא ס"ל דאין שום ענין של קנין בחופה, והיינו שאמר דאין ללמוד חופה שלא ע"י קידושין מחופה שע"י קידושין, דחופה שע"י קידושין אינו בגדר קנין, ולכן אין שייך ללמוד ממנה חופה שלא ע"י קידושין, דצריך להיות בגדר קנין. וע"ז השיב אביי, דר' הונא ס"ל דגם חופה שע"י קידושין בגדר קנין הוא, וא"כ שפיר יש ללמוד ממנה גם לחופה שלא ע"י קידושין.

אבל נתן הוא ואמרה היא ספיקא היא וחיישינן מדרבנן- הק' הרשב"א, אמאי אינה מקודשת גמורה, הא אמרי' לקמן דהי' מדבר עמה על עסקי גיטין וקידושין ונתן לה ולא פירש, ריה"ג אומר דיו ומקודשת, וכאן לכאור' הו"ל מדבר עמה על עסקי קידושיה. ותי' דמירי הכא דמעיקרא לא אמר לה כלל.

תנאי בהגירושין, סגי בזה שיהי' לה כריתות. וביאר הגרי"ז מחלקותם, דהרמב"ם ס"ל דכיון דחלות הגירושין הי' ע"י תנאי זה, ותנאי זה לעולם, ממילא אין שייך שיחול הגירושין, דאין גירושין חלין עם תנאים שא"א להתבטל לעולם. אבל תוס' ס"ל דאין הדין כריתות דין בהחלות גירושין, אלא שיש דין צדדי, דגירושין דעל ידו הם לעולם מקושרים זל"ז אינו גירושין, אבל אם יהי' היכי תמצא דלא יהיו מקושרים להדדי עוד, ולמשל אם מת אותו פלוני, ונמצא דאין שום תנאי עליה מאת הגירושין, שהרי א"א עוד להנשא לו, וא"כ נמצאת מנותקת לגמרי מבעלה, אז שפיר חלין הגירושין.

ה) **שכן ישנן בע"כ- פ"י תוס',** דהיינו דהאדון מייעד האמה העברי' בע"כ של האב, ובע"כ של הבת. והא דאמרי' באישות מיהא לא אשכחן, אף דלכאור' כסף קידושין הוא, כ' תוס' שהוא משום דבתחלה לא בא הכסף בשביל אישות. והק' רעק"א, לפי מה דקיי"ל דמעוה הראשונות לקידושין ניתנו, ומבואר לקמן (יט:), דהוי כאומר מעכשיו דלהוי יעוד אם ירצה האדון, א"כ למה נחשב זה בע"כ, הרי חל הקידושין למפרע, והוי יעוד האדון כמו קיום התנאי, ונמצא דהי' מעשה זה של מכירה מעשה קידושין, והי' מדעת האב, והניח בצע"ג. [נכמדומני ששמעתי ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א שישב ק' רעק"א ע"פ היסוד שייסד דקידושי ייעוד אינו גילוי למפרע, אלא שהאדון יכול עכשיו להפק כסף קנין להיות כסף קידושין, וא"כ שפיר י"ל דבאישות מיהא לא אשכחן. עוד הביא ראי' ליסוד זה מהא דצריך העדים בשעת היעוד, ולא מצינו דצריך שיהי' עדים בשעת המכירה, ומבואר דהמעשה יעוד הוא המעשה קידושין, אלא דעושה הקידושין עם המעשה נתינת מעוה שהי' בשעת המכירה, וחל למפרע מאז (וכן שמעתי יסוד זה מהרה"ג ר' רפאל שמואלביץ זצ"ל, דביאר כן תוס' כאן, וגם מש"כ תוס' לעיל (ג: ד"ה ואימא) דאף ביעוד אין שום זכות להאב בכסף קידושיה ממש, דבשעת קבלתו לא היו המעות כסף קידושין, והוא ביאר דהוי כעין "מכאן ולהבא למפרע".]

ו) **חופה קונה מק"ו- ע' בשערי חיים (להגר"ח שמואלביץ זצ"ל, סי' י"ב)** שהביא ג' שיטות בראשונים במהו חופה. א) שי' התור"י הזקן (ר' אברהם מן ההר) כאן, שביאר שהוא יחוד שניהם בלא ביאה. ב) שי' הראשונים (ע' בר"ן בריש כתובות) שביארו שהוא הכנסה לרשות הבעל. ג) שי' הרמב"ם (אישות י', א') דשניהם הוא. וביאר הגר"ח דמח' תלוי בגדר איך מהני חופה, דאם חופה היינו הכנסה לרשותו, א"כ י"ל דהיינו בגדר קנין, דעושה

ברורה על המעשה קידושין שלו, דיש ראי' מאמירתה על כוונתו, וע"ז תי' הרשב"א דכיון דיש לחוש שמא נתן לשם מתנה, ולא כוון למעשה קידושין, ומה שביאר לנו אח"כ לא מהני, כיון דלא היו עדים בשעת מעשה, ולכן לא מהני מה שנתן הוא ואמרה היא. (ובעיקר קו' הרשב"א, ע' מה שהבאנו למטה מהתורת גיטין).

(י) **וחיישינן מדרבנן-** הק' הר"ן (א:), אם ספק הוא, איך חיישינן רק מדרבנן, הא לכאו' צריכים לחוש מדאורייתא. ודייק מלשון הר"ף דס"ל דבאמת אינו ספק כלל, אלא דודאי אינו קידושין, אלא דהחמירו רבנן, ולשון ספיקא לאו דוקא. אולם הביא מלשון הרמב"ם דלא כ' אלא דספק קידושין הוא, ולא הביא לשון "מדרבנן". וכ' דאולי כיון דספק הוא, באמת מדאורייתא יכולין לאוקמה אחזקתה, ושתהא מותרת להנשא, ורק משום חומרא דערוה החמירו, ולכן שפיר אמרי' דחיישינן "מדרבנן". וע"ע במאירי, שכ' דאע"פ דספק תורה הוא, מ"מ אף בספקות של תורה אין מחמירין אלא מדרבנן, וכשי' הרמב"ם. וע' בשו"ת רעק"א (ל"ז, ד"ה ובוה נראה), דהבין בכוונת הר"ן דבא לחדש דאף בספיקא דדינא מוקמינן לה אחזקתה, ולזה הביא הר"ן ראי' מכל תיקו דאמרי' דמוקמי' ממון על חזקתו, והביא מתיקו דוקא, ולא מעיקר הדין דתקפו כהן מוציאין מידו, שהוא ספק במציאות.

(יא) **למימרא דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הויין ידים-** הק' האבני נזר (אהע"ז ת"א), מה שייך כאן כל הענין של ידים, הרי בשלמא בנדרים, שיש דין של ביטוי שפתים, שפיר בעינן קרא לרבווי ידות, אבל בקידושין, דאפי' מדבר עמה על עסקי קידושין מהני, וכל האמירה הוא רק לגלות שנתנה זו לשם קידושין הוא, א"כ לכאו' אי"צ לתורת יד כלל, ומהני אומדנא דמוכח שקידשה לעצמו, וא"כ איך שייך כלל כל הנדון של ידות כאן נולכאו' הי"ל להק' יותר מזה, דהא בהסוגיא בנדרים (ו:)- מבואר לכאו' דשאלת הגמ' אם יש יד לקידושין או לא הוא אפי' לענין ידים מוכיחות, ולא רק לענין ידים שאינם מוכיחות, ומשמע לכאו' דהבין האבני דאף בידים שאינם מוכיחות שייך להק' כן, דאף דהידיים מצד עצמם אינם מוכיחות, מ"מ יש אומדנא דמוכח דכוונתו לקדשה, ועדיין צ"ע. ותי' ע"פ הרשב"א שהבאנו לעיל בענין נתן הוא ואמרה

ואע"פ שהדברים מראין דלדעת מה שאמרה לו נתן הוא וכמי שפי' דמי, מ"מ העדאת עדים בעינן, דהמקדש בלא עדים אין חוששין לקידושיו. וא"כ, כיון שלא פירש בשעת קידושין, ואפשר דלשם מתנה נתן ולא לשם קידושין, אע"פ שהוא מודה דלשם קידושין נתן לה כמו שאמרה, אפ"ה אין כאן עדות שמיעה ולא ראי' לשם עדות, אלא שהם דנין כוונת הלב, ולכן אין כאן עדות. ולכאו' תמוה, דבדבור הקודם כ' הרשב"א דמה דנתן הוא ואמרה היא לא מהני, היינו משום דכי יקח משמע שכל הלקוחין, דהיינו הנתינה והאמירה, תלוין בו, וכשאמרה היא הו"ל כי תקיח את עצמה. וא"כ, למה צריך ג"כ לומר דהוי חסרון בעדים, הרי החסרון הוא במה דתקח את עצמה. ובח"י ר' שלמה (נדרים א') כ' לבאר דברי הרשב"א, דבאמת בעינן שניהם, דאם משום הא דבעינן עדות, הרי יכולין לגמור הדבר ע"י דבורה, דהא היא ג"כ א' מבעלי הדברים, והדין הוא דיכולין לגמור הדבר ע"י דבורים של בעלי הדברים (דהיינו, דאם א' מבעלי הדברים ביאר המעשה שהם עושים, אמרי' דגם חבירו מכוון לכך, אם אינו סותר דברי חבירו). אולם זהו רק אם אנו יכולים לגמור הדבר ע"פ דבור שלה, אבל כיון דהתורה הקפיד שיהי' גמר הדבר ע"י דבור שלו, א"כ צריכים דבור שלו דוקא. ועכ"ז הק' הרשב"א, דאולי ע"י דבור שלה יהי' נחשב כמו מדבר עמה על עסקי קידושין, וע"ז תי' דכיון שהוא לא אמר כלום, א"כ שוב יש חסרון בהעדות, דהעדים אין יודעים דכוונתו לקדש מדברי עצמו, אלא מאומדן לבם, א"כ אי"ז נחשב עדות. וע"ע בח"י רעק"א (לקמן ו.) דביאר דברי הרשב"א באו"א (ע"פ מש"כ שם דכיון דעיקר הקידושין מצידו, א"כ אין העדים צריכים לראות אלא מעשה קידושין שלו, ואינם צריכים לדעת שהיא מסכמת, ואי"ז חסרון בעידי קידושין), דהי' שייך לצדד דמעשה קידושין שלה הוא ג"כ מעשה קידושין, וא"כ, אף אם אין העדים יודעים דעתו בשעת מעשה, מ"מ מהני כיון שיודעים ורואים דעתה ומעשה שלה, ואם עכ"פ אינו כנגד רצונו, יכולה להיות מקודשת עפ"ז. ולכן חי' התורה דכי יקח, דהיינו דעיקר מעשה הקידושין מצידו דוקא, ומה שהיא עשתה לא סגי. ומ"מ הק', דאולי יש לנו עדות

היא, דאף שיש לנו אומדנא על כוונתו, מ"מ יש כאן חסרון מצד העדאת העדים, וא"כ אף שיש אומדנא דכוונתו לקדשה, מ"מ אינה מקודשת. וע"ע בתורת גיטין (סוס"קמ"א) שכ' דמה דמרבין ידים בקידושין וכדו', היינו משום ד"בקידושין וגירושין אפי' איכא אומדנא דמוכח טובא לא מהני עד דאיכא דיבור". דהיינו, דס"ל להתו"ג שבאמת יש דין דיבור בקידושין, וא"כ כל זמן שאין כאן דיבור לא מהני, וא"כ שפיר דנין אם ידים מוכיחות מהני או לא, דאף אם ידוע כוונתו, מ"מ הכל תלוי אם יש כאן דיבור או לא. והביא ראי' ליסודו מהא דנתן הוא ואמרה היא, דאף דאין לך אומדנא דמוכח גדולה מזה, מ"מ לא מהני, דהא צריך דיבור דוקא. אולם ע"ע בחזון איש (אה"ע ל"ח, ד') שביאר הענין באו"א, דבאמת בכל חלות צריך ידיעה על הגמירת דעת של העושה. וכל זמן שאינו מברר דבריו בברירות, אין לנו ראי' על גמירת דעתו, דלעולם יכול לומר דלא נתכוונתי לכך אלא לכך. וע"ז חי' התורה דלגבי נדרים סגי אפי' בידות, אף דבשאר דברים לא יהי' זה ראי' על גמירת דעתו, ומסתפק הגמ' שם לענין קידושין, אם מרבין ידות [ומשמע קצת מדבריו, דאולי מה שריבה התורה ידות לנדרים, הוא משום דחמירי להו לאינשי, ולכן גומר דעתם אף ביד, ואולי זהו היסוד של הספק לענין קידושין ג"כ. ולכאור' יוצא נפק"מ גדולה בין החזו"א ושאר האחרונים, דהיינו אם מהני ידות במקח וממכר, דלפי שאר האחרונים, פשוט דמהני, דאי"צ אלא ראי' על כוונתו, וידות ודאי ראי' הוא. ולפי החזו"א, אי"ז ראי' ברורה על גמירת דעתו, ורק בנדרים ואולי בקידושין חידש התורה דמהני]. וע"ע בקהלות יעקב (ו', א') שכ' דבלא הפרשה של ידות, אף שיש אומדנא, מ"מ אינו בלבו ובלב כל אדם, וא"כ יהי' עדיין בגדר דברים שבלב, ולכן צריך לפרשה של ידות לחדש דאמירה הוא, וממילא אינו בלבו [ולכאור' לפי דבריו הוי ידות דין דוקא בקידושין, דלא מהני בשאר מו"מ, דבשאר מו"מ שפיר יהי' דברים שבלב, ועל דרך מש"כ לפי החזון איש].